

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ АНТИВАКЦИНАТОРСТВУ В УКРАЇНІ

ADMINISTRATIVE COUNTERMEASURES TO ANTI-VACCINATION IN UKRAINE

Курінний Є.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри адміністративного та господарського права
Запорізький національний університет

Статтю присвячено актуальній проблемі – загальній характеристиці адміністративно-правової протидії антивакцинаторству в Україні. Зокрема, наголошується, що однією з вагомих причин незадовільного стану речей у сфері вакцинації як у нашій державі, так й в інших країнах є антивакцинаторство – небезпечне антисоціальне явище, прихильники якого, усупереч обґрунтованим науковим позиціям, соціальній практиці та формальній логіці, заперечують необхідність щеплень від будь-якої небезпечної інфекційної або неінфекційної хвороби, використовуючи найбільш неймовірні, значною мірою сюрреалістичні й неправдиві аргументи, що суперечать як науковим позиціям, так і здоровому глузду взагалі.

Під адміністративно-правовою протидією пропонується розуміти регламентовану нормами адміністративного права діяльність державних, інших владних органів або громадських інституцій, наділених законодавчо визначеною компетенцією диспозитивного або імперативного впливу на певні суспільно небезпечні (шкідливі) соціальні прояви та явища. Її основними ознаками є адміністративно-правова регламентація; діяльність владних суб'єктів (державних або самоврядних), наділених відповідними повноваженнями (владно-управлінськими чи правоохоронними); діяльність обмеженого кола суб'єктів громадськості, які мають зазначені повноваження або яким вони делеговані; наявність окремого об'єкта впливу (у нашому випадку антивакцинаторство).

Зазначається, що антивакцинаторство за характером поведінки своїх прихильників можна поділити на пасивне й активне.

Пасивному насамперед властива прихованість – своєрідна латентність свого в цілому негативного ставлення до вакцинації. Людина в такому випадку на основі отриманої негативної інформації про щеплення може поділитися власною думкою з близькими, рідними, друзями. Однак такі противники вакцинації, як правило, не будуть активно та публічно відстоювати власну позицію, бо в них завжди залишатиметься певна частка сумніву в її правильності, особливо коли вони здатні думати, аналізувати й позитивно сприймати об'єктивну реальність.

На відміну від першого різновиду, активне антивакцинаторство характеризується агресивним динамізмом, намаганням використання всіх доступних форм публічного доведення своїх поглядів, небажанням слухати думки опонентів, негребуванням в окремих випадках застосування фізичного насилля щодо представників правоохоронних органів і людей з протилежними поглядами.

Виходячи з наведеної вище структури антивакцинаторства, заходи відповідної адміністративно-правової протидії мають використовувати максимально диференційовано. Стосовно пасивного складника противників вакцинації повинні домінувати владно-управлінські заходи, що ґрунтуються на переконанні, інформуванні та стимулюванні громадян, тільки у виняткових випадках у разі скоєння правопорушення до них варто застосовувати заходи адміністративного примусу. І навпаки, до активних антивакцинаторів, до засобів масової інформації та інших юридичних і фізичних осіб, що сприяють розповсюдженню неправдивих відомостей про шкідливість і небезпеку вакцинування, без зайвих вагань необхідно вживати заходи адміністративного примусу.

Наводиться приклад Австрії, де з лютого 2022 року запроваджується обов'язкова вакцинація проти коронавірусної хвороби.

Констатується, що, ураховуючи наявність значної кількості чинників різнопланового (цивілізаційного, ментального, культурного, економічного, політичного, правового тощо) характеру, важко стати прихильником обов'язкової загальної вакцинації в теперішній Україні. Такий радикальний крок скоріше загубить, ніж урятує нашу державу та її населення. Однак як його дієва альтернатива можуть бути вжиті виважені, розумні й ефективні кроки адміністративно-правової протидії антивакцинаторству, що будуть органічно поєднувати диспозитивний та імперативний вплив на це небезпечне явище.

Ключові слова: адміністративне право, протидія, вакцинація, антивакцинаторство, вплив, примус, переконання.

The article is devoted to a topical issue – the general characteristics of administrative counteraction to anti-vaccination in Ukraine.

In particular, it is emphasized that one of the important reasons for the poor status of vaccination both in our country and in other countries is anti-vaccination – a dangerous anti-social phenomenon, whose supporters, despite sound scientific views, social practice and formal logic, deny the need for vaccinations against any dangerous infectious or non-infectious disease, using the most impossible, largely surreal and untrue arguments that contradict both scientific positions and common sense.

It is proposed to understand administrative countermeasures as the activities of state, other government bodies or public institutions regulated by the rules of administrative law endowed with the legally defined competence of dispositive or imperative influence on some socially dangerous (harmful) public manifestations and phenomena. Its main features are: administrative regulation; activities of authorities (state or self-government) endowed with the relevant powers (government-managerial or law enforcement); the activities of a limited number of public entities that have the mentioned powers or to which they are delegated; the presence of a separate object of influence (in the present case, anti-vaccination).

It is noted that anti-vaccination by the behavior of its supporters can be divided into passive and active.

Passive is primarily characterized by secrecy – a kind of latency of one's negative attitude to vaccination. In this case, a person can share his own opinion with relatives, friends based on negative information about vaccination. However, as a rule, such opponents of vaccination don't defend their position actively and publicly, because they always have some doubt about its correctness, especially when they are able to think, analyze and positively perceive the objective reality.

Unlike the first type, active anti-vaccination is characterized by aggressive dynamism, attempts to use all available forms of public expression of views, unwillingness to listen to opponents' opinions, tendency to physical violence against law enforcement officials and people with opposing views.

Based on the above structure of anti-vaccination, administrative countermeasures should be used as differently as possible. As for the passive component of opponents of vaccination, government measures based on persuasion, information and encouragement of citizens should dominate, and only in exceptional cases, in the case of an offense, they should be subject to administrative coercion. On the contrary, administrative coercion should be taken to active supporters of anti-vaccination, the media and other legal entities and individuals that contribute to the dissemination of false information about the harmfulness and dangers of vaccination without undue hesitation.

The case of Austria, where compulsory vaccination against coronavirus has been introduced since February 2022, is given.

It is stated that given the presence of many factors of various (civilizational, mental, cultural, economic, political, legal, etc.) nature, it is difficult to become a supporter of mandatory universal vaccination in today's Ukraine. Such a radical step will rather ruin than save our state and its population. However, as an effective alternative, well-considered, reasonable and effective steps of administrative countermeasures to anti-vaccination, which will organically combine dispositive and imperative influence on this dangerous phenomenon, can be taken.

Key words: administrative law, counteraction, vaccination, anti-vaccination, influence, coercion, persuasion.

На межі другого і третього десятиліть поточного 21 сторіччя людство зіштовхнулося з новим небезпечним явищем – COVID-19, яке поряд із загрозами ядерної війни, глобальним потепленням, продовольчою кризою, кризою водопостачання, масовою міграцією, утратою біорізноманіття й руйнування екосистеми становить основу системи тих глобальних викликів, що постали перед теперішніми поколіннями людства та потребують свого невідкладного розв'язання.

Будучи небезпечним за темпами свого поширення, мутацій і смертністю, коронавірус є реальною та однаковою загрозою для будь-якої країни (зокрема як для тих, що входять до так званого «золотого мільярду» так й для інших – репрезентантів «срібних» і «мідних» мільярдів населення нашої планети). Тому, щоб подолати цю хворобу, не можна проявляти цивілізаційну зверхність, політичний цинізм або економічний егоїзм, навпаки, необхідні спільні консолідовані зусилля всіх держав, незважаючи на всі відмінності, що роблять їх такими різними та несхожими між собою.

Прикладом позитивного результату зазначених зусиль є необхідність здійснення відповідної вакцинації, яка хоч і не є стовідсотковою гарантією від зараження COVID-19, але, за численними висновками авторитетних світочів світової медичної науки, значним чином зменшує ймовірність тяжкого перебігу цієї небезпечної хвороби.

Усупереч думкам медичних авторитетів і позитивній практиці країн із 70- або 80-відсотковими показниками такого щеплення, у значній кількості держав світу залишається невакцинованою більшість її громадян. На жаль, у переліку цих країн можна знайти й Україну, де кількість повністю щеплених від коронавірусу на час написання статті становила близько чверті населення.

Однією з вагомих причин незадовільного стану речей у сфері вакцинації як у нашій державі, так й в інших країнах є антивакцинонаторство – небезпечне антисоціальне явище, прихильники якого, усупереч обґрунтованим науковим позиціям, соціальній практиці та формальній логіці, заперечують необхідність щеплень від будь-якої небезпечної інфекційної або неінфекційної хвороби, використовуючи найбільш неймовірні, значною мірою сюрреалістичні й неправдиві аргументи, що суперечать як науковим позиціям, так і здоровому глузду взагалі.

З чинних правових засобів протидії антивакцинонаторству беззаперечне лідерство належить нормам адміністративного права, бо саме за їх допомогою можна здійснювати відповідну державну політику, уміло поєднувати методи переконання та примусу, щоб наполегливо роз'яснювати й активно переконувати осіб, у яких сформоване помилкове ставлення до вакцинації, і в разі потреби притягувати до відповідальності осіб, які своїми антисупільними діями протиставляють власні (переважно меркантильні) інтереси, інтересам суспільства та держави.

Для подальшого результативного дослідження проблем адміністративно-правової боротьби з антивакцинонаторськими проявами в нашій державі, на нашу думку, необхідно спиратися на праці та здобутки таких визначних представників науки українського адміністративного права, як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Р.А. Калюжний, В.К. Колпаков, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк, В.Я. Настюк, О.І. Харитовнова й ін.

Ураховуючи нагальність і мало вивченість порушеної проблеми, метою роботи має стати розгляд загальних характеристик адміністративно-правової протидії антивакцинонаторству в Україні.

На початку викладу основного матеріалу хотілося б зупинитися на сутності й ознаках адміністративно-правової протидії, під якою, на наш погляд, варто розуміти регламентовану нормами адміністративного права діяльність державних, інших владних органів або громадських інституцій, наділених законодавчо визначеною компе-

тенцією диспозитивного або імперативного впливу на певні суспільно небезпечні (шкідливі) соціальні прояви та явища.

Ознайомлення з відповідними науковими працями свідчить, що термін «протидія» найбільше досліджувався вітчизняними кримінологами, однак й окремими представниками науки українського адміністративного права також вивчалось це питання. Зокрема В.А. Тильчик під поняттям «адміністративно-правова протидія» пропонує розуміти діяльність уповноважених суб'єктів, змістом якої є комплекс організаційних дій і правових заходів, обумовлених метою та предметом такої діяльності, тобто щодо конкретних негативних явищ (протидія тероризму, детінізація економіки, тощо). Щодо діяльності в межах протидії, то вона повинна визначатися як така, що еквівалентна негативній діяльності з урахуванням ліквідації наслідків останньої [1, с. 165].

На початку розгляду змісту поняття «протидія» може виникнути цілком слушне питання: чому саме протидія, а не боротьба, запобігання чи попередження? Відповідь досить проста, тому що протидія найбільш ширший за змістом термін, який акумулює в собі всі три наведені вище поняття. Запобігання й попередження більшою мірою стосуються превентивного складника, а боротьба – насамперед пов'язана з часткою протидії, що стосується карально-примусового (правоохоронного) вектору цієї діяльності.

Також є окремий нюанс щодо об'єкта протидії, у деяких випадках він може бути обмежений колом адміністративних проступків у конкретній сфері суспільних відносин (наприклад, адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері інтелектуальної власності) або взагалі стосується певного соціально негативного явища (сімейне насилля, пияцтво тощо). Пояснюється така диференційованість суспільною значущістю та структурними характеристиками відповідного об'єкта протидії, а також ступенем його вивчення (наприклад, для таких фонових явищ, як алкоголізм чи наркоманія, краще підходить загальний формат адміністративно-правової протидії).

Виходячи з наведених вище визначень і загальних характеристик адміністративно-правової протидії, її основними ознаками є адміністративно-правова регламентація; діяльність владних суб'єктів (державних або самоврядних), наділених відповідними повноваженнями (владно-управлінськими чи правоохоронними); діяльність обмеженого кола суб'єктів громадськості, які мають зазначені повноваження або яким вони делеговані; наявність окремого об'єкта впливу (у нашому випадку антивакцинонаторство). Іншими словами, сутність адміністративно-правової протидії характеризується наявністю трьох ключових елементів – об'єкта, суб'єктів і засобів відповідного правового впливу (протидії).

Зважаючи на початковий етап вивчення антивакцинонаторства, головна наша увага має бути зосереджена саме на характеристиці змісту об'єкта, який становлять суспільні відносини, що визначають це соціально небезпечне явище.

Щоб краще зрозуміти природу й ризики, пов'язані з антивакцинонаторством, потрібно ще раз нагадати про соціальну користь, що пов'язана з вакцинацією, неоголошений наступ на яку розпочався ще задовго до появи COVID-19.

Так, одним із основних методів профілактики інфекційних хвороб є профілактичні щеплення. У довакцинальний період смертність від таких інфекцій, як дифтерія, кашлюк, кір, становила майже 50%. Після перенесеного поліомієліту 40% перехворілих залишалися інвалідами. Деякі інфекційні хвороби зустрічаються настільки рідко, що створюється ілюзія, що вони перестали бути страшними й небезпечними, а тому й захищатися від них тепер немає необхідності. Проте не варто забувати, що благополучна епідеміологічна ситуація за захворюваністю особливо небезпечними інфекційними захворюваннями досягнута завдяки застосуванню саме вакцин.

Вакцинація (профілактичні щеплення) – це метод масової профілактики інфекційних хвороб: вірусних (кору, краснухи, епідпаротиту, поліомієліту, гепатиту В) і бактеріальних (туберкульозу, дифтерії, кашлюку, правцю, гемофільної інфекції).

Науково доведено, що вакцинація – найефективніший метод профілактики інфекцій, нічого більш ефективного поки не винайдено. Сьогодні відомо вже 27 захворювань, від котрих існують методи профілактики за рахунок вакцинації. Кожна країна має свій календар щеплень, який розробляється з урахуванням епідеміологічної ситуації в цьому регіоні, стану здоров'я дітей тощо. Так, наприклад, у країнах Європи (Німеччина, Швейцарія, Італія) проводиться обов'язкова профілактична щеплення від 13 інфекційних захворювань, а в США – від 16. В Україні планова вакцинація дітям проводиться проти 10 інфекцій, таких як туберкульоз, дифтерія, кашлюк, правець, гемофільна інфекція, кір, краснуха, епідпаротит, поліомієліт і гепатит В [2].

Ще у 2019 році Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ) уперше внесла в щорічний список глобальних загроз людству відмову від вакцинації. Саме вона (вакцинація) запобігає 2–3 мільйонам смертей у світі щороку, а ще 1,5 мільйона можна врятувати, якщо охопити щепленнями більше людей. Водночас під час пандемії ризики від невакцинації дітей у якийсь момент можуть перевищити ризики від можливого зараження COVID-19, стверджує представник Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні Андрій Славуцький. Щоб у майбутньому не відбулося спалаху інших хвороб, експерти закликають продовжувати робити всі планові щеплення. Так, у 2019 році експерти ВООЗ дійшли висновку, що сплеск кору (хвороби, яка до введення вакцини в 1963-му році забирала понад 2,6 мільйона життів щорічно) в Україні стався саме через систематичний пропуск дітьми вакцинації. А на це, кажуть фахівці, вплинув дефіцит вакцин, антивакцинологічний рух і масове поширення фейків і міфів про щеплення в соцмережах [3].

Найхарактерніше антивакцинологічне в Україні проявилось під час чергової хвилі COVID-19 восени 2021 року, саме в цей час кількість виявлених хворих на коронавірус в окремі дні почало перевищувати позначку 20000, а кількість офіційно померлих від цього недугу коливалася в межах 7–9 сотень осіб щодня. Також у листопаді поточного року в українській столиці та інших містах країни були проведені перші мітинги антивакцинологів.

За даними опитування соціологічної групи «Рейтинг» (від 21–23 жовтня), 43 відсотки жителів України взагалі не планують вакцинуватися від COVID-19. Водночас частка тих, хто готовий щепитися, за серпень-вересень збільшилася на 10 відсотків.

Якщо порівнювати із серпневим опитуванням Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, тоді не хотіли вакцинуватися понад 56 відсотків українців. За словами політичного аналітика Фонду Андрія Сухарина, частка переконаних антивакцинологів не така велика й у кожній країні коливається в межах 10–15 відсотків [4].

За результатами опитування соціологічної групи «Рейтинг», проведеного 10–13 листопада 2021 року, 36 відсотків дорослих жителів України не готові вакцинуватися проти коронавірусу. Найбільше тих, хто не бажає робити щеплення, серед молодих людей. Натомість 46 відсотків опитаних зазначили, що вже щепилися принаймні першою дозою. За останній місяць кількість вакцинованих зросла на 10 відсотків, за даними соціологів, 16 відсотків опитаних, які поки не вакциновані, сказали, що готові зробити щеплення.

Більше половини респондентів підтримують обов'язкову вакцинацію працівників певних сфер, зокрема вчителів, медиків і державних службовців. Переважно це старші люди, мешканці Києва, центральних областей України та вже вакциновані люди. Водночас майже три чверті опитаних уважають запровадження карантинних

обмежень щодо невакцинованих порушенням прав людини [5].

Наведена статистика свідчить про існування суттєвих прогалин у змісті владної політики щодо популяризації вакцинації в Україні, це стосується центральних органів виконавчої влади, народних депутатів, представників депутатського корпусу та виконавчих структур на місцях (міських голів, голів сільських (селищних) рад, сільських старостів). Якої наступальної, зрозумілої та ефективної політики у цій сфері можна очікувати, якщо, за твердженням голови Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я М. Радучького, на 3 листопада 2021 року приблизно 40 відсотків народних депутатів ще не зробили щеплення від коронавірусу [6].

Така інертність з боку представників усіх гілок і рівнів публічної влади пояснюється не тільки упередженим ставленням її представників до вакцинації, а й відповідними політичними міркуваннями – небажанням утратити підтримку потенційних прихильників, серед яких значна питома вага тих, хто не хоче вакцинуватися [7].

Антивакцинологічне в Україні за своєю сутністю та структурою – складне й мало вивчене соціальне явище, що несе реальну загрозу національній безпеці та національному здоров'ю України. Ця теза усвідомлюється дуже просто, якщо враховувати, у яких особливих умовах існує зараз українська держава, а саме зовнішня агресія, що триває 8-й рік, пандемія, яка вирує майже 2 роки, низка перманентних системних криз, перелік яких не скорочується, а тільки розширюється (наприклад, паливно-енергетична криза, реальність якої суттєво збільшується в разі настання справжньої зимової погоди).

Наведені виклики потребують відповідного реагування, зокрема не є винятком антивакцинологічне, протидія якому за умов розумного, виваженого підходу з боку владних структур допоможе досягти реального позитивного результату, а отже, знівелює одну з небезпечних загроз, яка поки існує перед українським суспільством і державою.

За своєю сутністю антивакцинологічне певним чином нагадує такі фонові явища, як алкоголізм і наркоманія. У всіх трьох випадках людина всупереч здоровому глузду продовжує грати з долею, ставить під реальну загрозу нормальне функціонування свого організму, що в переважній кількості випадків призводить до тяжких, безповоротних наслідків. З антивакцинологічним ситуація виглядає ще гірше, бо його прихильники ставлять під загрозу не тільки власне здоров'я, а й життя оточуючих людей, серед яких вони розповсюджують свої антисоціальні погляди та ідеї.

Антивакцинологічне за характером поведінки своїх прихильників можна поділити на пасивне й активне.

Пасивному насамперед властива прихованість – своєрідна латентність свого в цілому негативного ставлення до вакцинації. Людина в такому випадку на основі отриманої негативної інформації про щеплення може поділитися власною думкою з близькими, рідними, друзями. Однак такі противники вакцинації, як правило, не будуть активно та публічно відстоювати власну позицію, бо в них завжди залишатиметься певна частка сумніву в її правильності, особливо коли вони здатні думати, аналізувати й позитивно сприймати об'єктивну реальність.

Достатня частина представників так званих пасивних противників вакцинації знаходиться в цілком природному стані сумніву та коливання щодо правильності своїх поглядів на проблему щеплень. За умов розумної та виваженої роз'яснювальної роботи в межах відповідної владної політики таких людей цілком реально переконати в хибності їхніх поглядів на вакцинацію й вивести зі стану пасивного антивакцинологічного. Це твердження, на наш погляд, не є голослівним і підкріплюється цифрами наведених вище соціологічних опитувань, які свідчать про поступове зменшення кількості противників вакцинації в Україні за останні 3–4 місяці.

На відміну від першого різновиду, активне антивакцинаторство характеризується агресивним динамізмом, намаганням використання всіх доступних форм публічного доведення своїх поглядів, небажанням слухати думки опонентів, негребуванням в окремих випадках застосування фізичного насилля щодо представників правоохоронних органів і людей з протилежними поглядами.

Цей різновид антивакцинаторства в цілому відрізняється організованістю й системністю, має своїх лідерів, відповідні керівні структури та регіональні представництва. Також, як засвідчили два антивакцинаторські мітинги, проведені в нашій столиці в листопаді 2021 року, простежується їх зв'язок із певними російськими структурами. Так, Центром протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України виявлено російську інформаційну спецоперацію, спрямовану на максимальне зменшення рівня вакцинації населення України. Зокрема, у соціальних мережах і месенджерах, а також Telegram-каналах поширюються повідомлення про начебто негативні наслідки вакцинації. Підтвердженням реалізації спеціальних інформаційних антивакційних заходів з боку РФ є проведення чергового маршу противників вакцинації від COVID-19, учасники якого на плакатах «Стоп QR-код» розмістили QR-код, який дає перехід до вебсайту російської політичної партії «Єдина Росія» [8].

Крім того, про небезпеку активного антивакцинаторства свідчить приклад пов'язаний із одним його очільником. Так, за повідомленням BBC Україна від 17 листопада 2021 року, СБУ заблоковано діяльність антивакцинаторської мережі в кількох регіонах України та вручено підозру одному з її лідерів Остапу Стахіву, а також ще одному громадянину РФ.

СБУ стверджує, що мережа під «антивакцинаторськими гаслами» закликала до насильницької зміни конституційного ладу в Україні та могла фінансуватися росіянами. У відомстві заявляють, що мають «безперечні докази» провини затриманих, у тому числі листування, у ході якого зловмисники підшуквали зброю та співучасників, що мали захоплювати владу у відповідних регіонах. Потім вони збиралися створити на території України власні територіальні громади з «власною міліцією» та «економікою», стверджують правоохоронці.

До пандемії О. Стахів також брав участь у різних вуличних протестах. Він був головою громадської організації «Дея Нації», що декларувала боротьбу з незаконними забудовами Львова. Однак у 2018 році на одній з акцій чоловіка кинули в смітник і назвали «псевдоактивістом».

З 2013 року О. Стахів неодноразово та безуспішно балотувався у Верховну Раду як самовисуванець. Він також

пробував стати мером Винників, містечка на Львівщині, а потім самого Львова, але знову ж таки без результату [9].

Виходячи з наведеної вище структури антивакцинаторства, заходи відповідної адміністративно-правової протидії мають використовувати максимально диференційовано. Стосовно пасивного складника противників вакцинації повинні домінувати владно-управлінські заходи, що ґрунтуються на переконанні, інформуванні та стимулюванні громадян, тільки у виняткових випадках у разі скоєння правопорушення до них варто застосовувати заходи адміністративного примусу.

І навпаки, до активних антивакцинаторів, до засобів масової інформації та інших юридичних і фізичних осіб, що сприяють розповсюдженню неправдивих відомостей про шкідливість і небезпеку вакцинавання, без зайвих вагань необхідно вживати всі можливі заходи адміністративного примусу.

Дехто буде заперечувати це і стверджуватиме, що це недемократично і є порушенням прав людини. Апелюючи цій можливій позиції, хотілося б нагадати, що така демократична країна, як Австрія, стане першою країною в Європі, яка запровадить обов'язкову вакцинацію з лютого 2022 року. Канцлер Александр Шалленберг уже роз'яснив, що порушників каратимуть адміністративним стягненням. Це рішення є безпрецедентним не тільки для Європи, а й для світу, адже досі жодна інша держава, за винятком Ватикану та кількох азійських країн, поки не зважилася на такий крок. За словами деяких австрійських юристів, нинішня епідемічна ситуація та оцінка фахівців у галузі охорони здоров'я можуть свідчити про те, що будь-який суд визнає обов'язкову вакцинацію допустимою, адже вона буде введена заради загального блага суспільства. Серед аргументів наводять, зокрема, минулі рішення Європейського суду з прав людини. Вони не стосуються конкретно скарг щодо щеплення проти коронавірусної хвороби, але дають розуміння, як суд тлумачить примус до вакцинації [10].

Підсумовуючи, варто зауважити, що, урахувавши наявність значної кількості чинників різнопланового (цивілізаційного, ментального, культурного, економічного, політичного, правового тощо) характеру, важко стати прихильником обов'язкової загальної вакцинації в теперішній Україні. Такий радикальний крок скоріше загубить, ніж урятує нашу державу та її населення. Однак як його дієва альтернатива можуть бути вжиті виважені, розумні й ефективні кроки адміністративно-правової протидії антивакцинаторству, що будуть органічно поєднувати диспозитивний та імперативний вплив на це небезпечне явище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тильчик В. Детермінація поняття «адміністративно-правова протидія». *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 5/1. С. 161–166.
2. Значення щеплень в профілактиці інфекційних захворювань. 9 жовтня 2020. URL: <https://lugynska-gromada.gov.ua/news/1602229241/>.
3. Набока М., Джулай Д. Увесь світ без вакцин. 17 травня 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/svit-bez-vakcyn-m-plus/30597584.html>.
4. Сухарина А. Переконливі антивакцинаторів не така велика кількість. 4 листопада 2021. URL: <https://dif.org.ua/article/perekonanikh-antivaktsinatoriv-ne-taka-velika-kilkist-yak-veliky-vpliv-rosii-yakiy-perekonue-shcho-nayavni-vaktsini-nebezpechni-andriy-sukharina>.
5. Понад 36 відсотків українців не готові вакцинуватися – опитування. 17 листопада 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/ponad-tretyna-ukraintiv-ne-hotovi-vaktsynuvatsia-opytuvannia/a-59843182>.
6. Майже половина нардепів у Раді не вакциновані – Радуцький. 3 листопада 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/03/novyna/suspilstvo/majzhe-polovyna-nardepiv-radi-ne-vakcynovana-raduczkyj>.
7. Картер С. В Україні визначилися партії, в електораті яких переважають антивакцинатори, – опитування. 12 листопада 2021. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1952175-v-ukrayini-viznachili-partiyi-v-elektorati-yakikh-perevazhayut-antivaktsinatori-opituvannya>.
8. РНБО побачила «російський слід» у мітингах антивакцинаторів, 24 листопада 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/24/novyna/suspilstvo/rnbo-pobachyla-rosijskyj-slid-mitynhax-antivakcynatoriv>.
9. Суд арештував відомого антивакцинатора із заставою у мільйон гривень. 17 листопада 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59333008>.
10. Бондарева Х. Вакцинуйся або плати: як Австрія першою в ЄС запроваджуватиме обов'язкове щеплення. 26 листопада 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/11/26/7130707>.